

11 Julii; ss. Proti et Hyacinthi, Martyrum, 11 Septembris; s. Silvestri, Papæ et Confessoris, 31 Decembris. Istæ mutationes editæ fuerunt, ut in novis breviarii editionibus inseri debeant; ad eas assumendas tamen non obligantur, qui horas canonicas recitant juxta editiones jam existentes (1).

Titulus XXVII.

349. DE RESPONSOIIS POST LECTIONES.

Rub. Responsoria dicuntur ad Matutinum post Lectiones : id est, post quamlibet Lectionem dicitur unum Responsorium, ut infra.

2. *In Festis novem Lectionum (præterquam in Festo sanctorum Innocentium, quando non venerit in Dominica), et in Dominicis ab Octava Paschæ inclusive, usque ad Adventum exclusive, et a Dominica infra Octavam Nativitatis inclusive, usque ad Septuagesimam exclusive, dicuntur octo tantum Responsoria; et in fine tertii, et sexti, et octavi, dicitur, Gloria Patri, cum repetitione partis Responsorii : quod regulare est in fine ultimi Responsorii cujuslibet Nocturni, tam in Officio novem quam trium Lectionum, excepto tempore Passionis : quo tempore loco Gloria Patri, repetitur Responsorium a principio : excepto etiam Officio Defunctorum, in quo illius loco dicitur Requiem æternam, etc. Qui versus Gloria Patri quibusdam diebus dicitur in primo Responsorio, ut in propriis locis annotatur. Post nonam Lectionem prædictis diebus, quando octo tantum dicuntur Responsoria, immediate dicitur Hymnus Te Deum.*

3. *In Dominicis Adventus, et in Dominicis a Septua-*

(1) Monitum S. R. C. 14 Dec. 1883.

gesima usque ad Dominicam Palmarum inclusive, et in triduo ante Pascha, dicuntur novem Responsoria, quia tunc non dicitur Te Deum.

4. *In Officio autem trium Lectionum, quando fit de Festo, et in Feriis temporis Paschalis, quod est inter Dominicam in Albis et Ascensionem (excepta Feria secunda Rogationum, in qua ponitur tertium Responsorium) dicuntur duo Responsoria, quia post tertiam Lectionem dicitur Te Deum. Quæ Responsoria in Festis sumuntur de Communi sanctorum : et in dictis Feriis Temporis Paschalis, quando alia propria non assignantur, sumuntur de Dominica, in qua primo sunt posita, hoc ordine : secunda et quinta Feria, primum et secundum Responsorium primi Nocturni : Feria tertia et sexta, primum et secundum Responsorium secundi Nocturni : Feria quarta, primum et secundum Responsorium tertii Nocturni.*

5. *In aliis Feriis extra tempus Paschale dicuntur tria Responsoria (quia in illis non dicitur Te Deum) hoc ordine : Feria secunda et quinta, tria Responsoria primi Nocturni : Feria tertia et sexta, tria Responsoria secundi Nocturni : Feria quarta et Sabbato, quando in eo fit de Feria tria Responsoria tertii Nocturni Dominicæ præcedentis, in qua primo sunt posita. Verum quia in tertio Nocturno Dominicarum a tertia post Pentecosten inclusive, usque ad Adventum exclusive, non habetur nisi unum Responsorium dicendum infra Hebdomadam, quod est septimum in Dominica (propterea quod Responsorium Duo Seraphim, non dicitur, nisi in prædictis Dominicis) ideo Feria quarta et Sabbato, quando Responsoria sumenda erunt ex tertio Nocturno, primum Responsorium erit quod est septimum Dominicæ : secundo et tertio loco dicitur secundum et tertium sequentis Feriæ; id est post secundam et tertiam Lectionem dicitur secundum et tertium Responsorium, quod est secundum et tertium secundæ sequentis Feriæ, si propria Responsoria habuerit; alioquin si non habuerit propria, dicitur se-*

præscribant feria secunda repetenda esse responsoria primi nocturni dominicæ, et uti breviarium infra hebdomadam post dominicam tertiam Septembris disponit.

352. Responsorium *Hæc est vera fraternitas* in communi plur. Martyrum, quod extra tempus paschale recitatur post octavam lectionem in officio novem lectionum, et post secundam in officio simplici, dicitur, dum fit officium de fratribus secundum carnem, non autem dum fit de fratribus secundum institutum ordinis regularis (1), nisi speciale habeatur privilegium, quali fruuntur fratres minores s. Francisci ex eorum rubrica n. 196, et quale etiam privilegium concessum est in officiis diœcesanis archidiœcesis Mechliniensis quoad festum sanctorum martyrum Gorcomiensium 9 Julii (2). Si cum fratribus carnalibus alii non fratres celebrentur, tunc juxta Guyetum et Cavalieri (3) responsorium *Hæc est* dicitur, si fratres sint plures quam non fratres, ut in breviario 10 Julii notatur pro festo ss. septem Fratrum et ss. Rufinæ et Secundæ: item si sint numero pares, modo de fratribus potissimum agatur, ut si primo loco in festo nominentur, uti in festo ss. Nerei et sociorum, si horum festum post tempus paschale transferatur, in quorum missa hic versus *Hæc est vera fraternitas* ad graduale dicitur (4), et in quorum officio consequenter idem legitur responsorium, quia eadem est ratio. Si autem non fratres fuerint plures, aut si pares, de non fratribus tamen potissimum agatur; responsorium *Hæc est* non dicitur, ut in festo ss. Eustachii et sociorum 20 Sept.

353. Responsorium *Domine prævenisti* in communi 1 martyris dicendum est in quocumque officio martyrum, qui obierunt non effuso sanguine (5), scilicet in officio novem lectionum post octavam lectionem, et in officio simplici post secundam, quacumque feria celebretur.

(1) S. R. C. 13 Mart. 1804, n. 4342-4491, 5.

(2) Vid. Gardellini in dec. 4399-4549, 1.

(3) Guyetus lib. 3, c. 11, q. 3; Cavalieri tom. 2, dec. 320, n. 5.

(4) S. R. C. 25 Sept. 1706, n. 3605-3754, 7.

(5) S. R. C. 10 Jan. 1693, n. 3152-3301, 5.

Titulus XXVIII.

354. DE RESPONSORIIS BREVIBUS HORARUM.

Rub. *Responsoria brevia dicuntur post Capitulum ad Primam, Tertiam, Sextam et Nonam, et ad Completorium, præterquam in triduo ante Pascha usque ad Nonam Sabbati in Albis inclusive, quibus diebus non dicuntur. Ad Primam et Completorium semper dicuntur eodem modo, ut in Psalterio. In aliis Horis, quando fit Officium de Dominica, vel Feria per annum, dicuntur ut habentur in Psalterio. In Adventu autem, Quadragesima, tempore Passionis et Paschali, ut suis locis habentur propria. In Festis similiter, quando non habentur propria, dicuntur ut in Communi Sanctorum.*

1. *In fine Responsorii brevis dicitur Gloria Patri cum repetitione Responsorii, eo modo quo ordinatur ad Primam in Psalterio, præterquam tempore Passionis: tunc enim non dicitur Gloria Patri in Officio de Tempore, sed solum repetitur Responsorium breve a principio.*

3. *In Responsorio brevi ad Primam, loco versus Qui sedes etc. in Adventu dicitur Qui venturus es in mundum, tam in Dominicis et Feriis, quam in Festis; excepto Festo Immaculatæ Conceptionis B. Mariæ et per Octavam. In Nativitate Domini usque ad Epiphaniam, etiam in Festis occurrentibus: in Festo Corporis Christi et per Octavam, et in omni Officio beatæ Mariæ, tam novem quam trium Lectionum, etiam si infra ejusdem Octavas fiat de Festo vel de Dominica, dicitur, Qui natus es de Maria Virgine. In Epiphania et per Octavam, et in Festo Transfigurationis, dicitur, Qui apparuisti hodie. A Dominica in Albis inclusive, usque ad Ascensionem exclusive, tam in Officio de Tempore quam de Sanctis (excepto*

Officio beatæ Mariæ) semper dicitur, Qui surrexisti a mortuis. In Ascensione usque ad Pentecosten exclusive dicitur, Qui scandis super sidera. In Pentecoste et reliquo anni tempore, tam in Officio de Tempore, quam de Sanctis, dicitur, Qui sedes ad dexteram Patris, ut in Psalterio.

4. *Responsoria brevia aliarum Horarum, quæ ponuntur in prima Dominica de Adventu, dicuntur per totum Adventum, quando fit Officium de Tempore. Similiter quæ ponuntur in prima Dominica Quadragesimæ, dicuntur usque ad Dominicam Passionis exclusive. Et quæ ponuntur in Dominica Passionis, dicuntur usque ad Feriam quintam in Cœna Domini exclusive. Item quæ ponuntur in Dominica in Albis, dicuntur usque ad Ascensionem exclusive. Quæ vero ponuntur in aliquo Festo habente Octavam, dicuntur per totam Octavam, quando fit de Octava. In Officio autem beatæ Mariæ, tam novem quam trium Lectionum exceptis festis quæ habent propria, dicuntur semper Responsoria brevia de Communi Virginum.*

5. *Tempore Paschali, a Dominica in Octava Paschæ usque ad Sabbatum post Pentecosten inclusive, in fine Responsorii brevis ante primum Versum dicuntur duo Alleluja, quæ etiam post dictum primum Versum repetuntur pro parte Responsorii; et in fine secundi Versus unum tantum Alleluja, tam in Officio de Tempore, quam de Sanctis, ut dicitur in Rubrica, quæ est in Sabbato in Albis. Extra tempus Paschale, quamvis in aliquibus Festis ad Tertiam, Sextam et Nonam, Responsoriis brevibus addantur Alleluja, non ideo adduntur ad Primam et Completorium.*

Responsoria brevia ita dicuntur, quia quodammodo respondent capitulo, quod præcessit; brevia autem, quia sunt breviora illis, quæ post lectiones matutini dicuntur.

355. Concurrentibus in prima duobus versibus propriis,

uno ratione temporis, et altero ratione festi aut octavæ, præfertur: 1° ratio festi, si hoc proprium habeat; 2° ratio octavæ, et ita in festo i conceptionis B. M. V., per ejus octavam, et etiam in dominica infra octavam dicitur *Qui natus es*, non autem *Qui venturus es*; et 3° habetur ratio temporis.

Mutatio versus in responsorio primæ ratione temporis aut octavæ semper fit, etiam in festis 1 et 2 cl. quamvis de tempore aut octava nulla fiat commemoratio.

Inter festa B. M. V. excipitur festum expectationis partus, in cujus responsorio brevi ad primam dicitur *Qui venturus es in mundum* (1), et festum septem dolorum, in quo feria sexta post dominicam passionis dicitur *Qui passus es pro homine*, et dominica tertia Septembris *Qui passus es propter nostram salutem*.

356. Tempore paschali in responsoriis brevibus adduntur duo *Alleluja*, etiam in responsorio brevi ad primam et completorium: rubricæ n. 5 enim id generaliter præscribunt de omnibus responsoriis brevibus.

Titulus XXIX.

357.

DE CAPITULIS.

Rub. *Capitula semper dicuntur (præterquam a Feria quinta in Cœna Domini, usque ad Vesperas Sabbati in Albis exclusive, et præterquam in Officio Defunctorum) ad Vesperas, Laudes et alias Horas, dictis Psalmis et Antiphonis; ad Completorium vero, dicto etiam Hymno.*

2. *Capitula Dominicalia posita in Psalterio in primis et secundis Vesperis, in Laudibus et Horis, dicuntur a*

(1) S. R. C. 26 Nov. 1735, n. 3889-4039, 4.

tertia Dominica post Pentecosten usque ad Adventum, et a secunda post Epiphaniam usque ad Septuagesimam. Capitula autem ferialia dicuntur post Octavam Pentecosten usque ad Adventum, et ab Octava Epiphaniæ usque ad Dominicam primam Quadragesimæ. Aliis temporibus dicuntur ut in proprio de Tempore : si fit de Sanctis, ut in Proprio de Sanctis, cum propria adsint; alioquin de Communi Sanctorum. Capitulum Primæ et Completorii (quando Capitula dicuntur) numquam mutatur, ut in Psalterio.

3. *In Dominicis ab Adventu usque ad Octavam Epiphaniæ, et a Septuagesima usque ad tertiam post Pentecosten, et in Feriis temporis Paschalis, et in omnibus Festis regulariter Capitulum positum in primis Vesperis dicitur in Laudibus, ad Tertiam, et in secundis Vesperis, quibusdam exceptis, quæ suis locis assignantur.*

4. *In Feriis tempore Paschali ad Primam dicitur Capitulum Regi sæculorum, sicut in Dominicis et Festis. Post Capitulum semper respondetur Deo gratias.*

Capitula ita dicuntur, quia sunt tanquam brevia capita, desumpta præcipue ex epistolis missæ, vel etiam ex aliis s. Scripturæ locis, officio diei vel tempori convenientibus.

Capitula aliquando discordant a textu vulgato, cujus ratio est, quod Ecclesia in his capitulis aliquando utatur versione itala s. Scripturæ, sicut ex eadem versione introitus et quædam alia, quæ in missa dicuntur, desumpsit (1).

(1) Merati sect. V, cap. XV.

Titulus XXX.

358.

DE ORATIONE.

Rub. *Oratio in Vesperis et Laudibus dicitur post Antiphonas ad Magnificat et Benedictus immediate, nisi quando dicendæ sunt Preces : quæ dicuntur post Antiphonam, et in fine illarum Oratio. Ad Primam et alias Horas Oratio dicitur post Responsorium breve, nisi dicendæ sint Preces : tunc enim Oratio dicitur post Preces. Ad Completorium Oratio dicitur post Antiphonam Salvamos, nisi dicendæ sint Preces; et tunc dicitur post illas.*

2. *Ad Primam et Completorium numquam mutantur Orationes quæ habentur in Psalterio, præterquam in triduo ante Pascha; in quo triduo ad omnes Horas usque ad Nonam Sabbati sancti inclusive post Psalmum Misereere, dicitur Oratio diei ut suo loco ponitur. In aliis Horis regulariter dicitur Oratio quæ dicta est in primis Vesperis. In Quadragesima autem, Quatuor Temporibus, Vigiliis et Feria secunda Rogationum, Oratio, quæ dicta est in Laudibus, dicitur tantum ad Tertiam, Sextam et Nonam. In Vesperis autem sequentibus, si fit de Feria, dicitur vel alia propria, ut in Quadragesima, vel Dominicæ præcedentis, ut in aliis Feriis. Quæ Oratio præcedentis Dominicæ semper dicitur in feriali Officio per Hebdomadam, quando propria non assignatur. Infra Octavas dicitur Oratio ut in die Festi : similiter et in die Octava, nisi alia propria assignetur.*

3. *Ante Orationem, etiam quando aliquis solus recitat Officium, semper dicitur Versus Dominus vobiscum, et respondetur Et cum spiritu tuo. Qui versus non dicitur ab eo, qui non est saltem in Ordine Diaconatus, nec a Diacono, præsentente Sacerdote, nisi de illius licentia. Si quis*

autem ad Diaconatus ordinem non pervenerit, ejus loco dicat Domine exaudi orationem meam; et respondetur, Et clamor meus ad te veniat. Deinde dicitur Oremus, postea Oratio: quæ si unica tantum dicatur, Versus Dominus vobiscum, vel Domine exaudi repetitur finita Oratione, postquam fuerit responsum Amen. Sin autem plures Orationes dicendæ sint, ante quamlibet Orationem dicitur Antiphona et Versus, deinde Oremus; et post ultimam Orationem repetitur, Dominus vobiscum: postea dicitur. Benedicamus Domino, respondetur, Deo gratias, Deinde dicitur Versus, Fidelium animæ: qui Versus non dicitur post Benedicamus Domino, ad Primam ante Pretiosa, neque ad Completorium ante Versum Benedicat, nec quando post aliquam Horam immediate sequitur Officium parvum beatæ Mariæ, vel Officium Defunctorum, aut septem Psalmi Pœnitentiales, vel solæ Litanie.

4. Si Oratio dirigatur ad Patrem, concluditur Per Dominum; si ad Filium, Qui vivis et regnas. Si in principio Orationis fiat mentio Filii, dicatur, Per eumdem; si in fine Orationis, dicatur, Qui tecum vivit et regnat. Si fiat mentio Spiritus sancti, dicatur, In unitate ejusdem Spiritus sancti, etc.

5. Quando plures Orationes dicuntur, prima tantum dicitur sub sua conclusione Per Dominum, vel aliter, ut supra: alie non concluduntur, nisi in ultima Oratione; sed unicuique Orationi semper præponitur Oremus, præterquam in Officio Defunctorum, in quo, alio modo quam ut supra, Orationes dicuntur; item in Litanis Orationes omnes dicuntur conjunctim sub uno Oremus, ut suis locis habetur.

I. Ante et post orationem dicitur *Dominus vobiscum*, sicut Christus Dominus apostolis semel et iterum dixit *Pax vobis*: scilicet ante orationem, ad impetrandam gratiam et spiritum orationis; post eam, ad gratiam acceptam conser-

vandam. Qua ratione solus recitans officium, dicat *Dominus vobiscum* vide num. 330. Non dicitur *Dominus vobiscum* ab illo, qui non est in ordine diaconatus, neque ab excommunicato quia importat communicationem cum aliis, sed *Domine, exaudi*.

II. In orationibus tam officii, quam missæ, dum officium sive accidentaliter sive perpetuo transfertur, verba *hunc diem* vel *hodiernum diem*, aut *præsentem diem*, inconsulta Sacra Rituum Congregatione, neque immutanda neque omit-tenda sunt (1).

III. Prima oratio in vesperis et laudibus concluditur, quia est principalis, ad quam totum dirigitur officium; et ultima tantum, quia colligit intermedias, et sua conclusione confirmat.

IV. Si oratio commemorationis eadem sit cum oratione principali vel alia præcedente, illa quæ posterior dicitur, in aliam de communi mutatur. Vid. tom. I, n. 70.

V. Versus *Fidelium animæ*, licet supra in rubricis n. 3 præscribatur omittendus, quando immediate sequitur officium parvum B. M. V. etc., non est tamen omittendus in fine cujusque horæ, quando post eam missa immediate dicitur; sed servandus adamussim textus rubricæ 30 Breviarii Romani (2).

Titulus XXXI.

359.

DE HYMNO TE DEUM.

Rub. *Hymnus Te Deum dicitur in omnibus Festis per annum, tam trium quam novem Lectionum, et per eorum Octavas, excepto Festo sanctorum Innocentium, nisi*

(1) S. R. C. 7 Sept. 1816, n. 4376-4526, 21.

(2) S. R. C. 14 Ap. 1742, n. 3975-4124.

cundum et tertium Responsorium primi Nocturni ejusdem Dominicæ. Ab Octava Epiphaniæ usque ad Septuagesimam habentur Responsoria propria in singulis Feriis, excepto Sabbato; in quo, quando fit de Feria, dicuntur Responsoria Feriæ quartæ.

6. *Sumuntur autem Responsoria ex eo loco, ubi primo sunt posita, in principio mensis, vel libri, et repetuntur in aliis sequentibus Dominicis illius mensis, in quibus alia non assignantur, vel donec de illo libro legitur, unde sumpta sunt Responsoria. Quæ autem in prima Hebdomada mensis posita sunt per Ferias, repetuntur eodem ordine in eisdem Feriis per sequentes Hebdomadas, donec alia ponantur. Ubi vero non adsunt propria, semper ex Nocturnis Dominicæ sumuntur dicto ordine.*

7. *Si responsoria primi Nocturni ejus Dominicæ, in qua primo ponuntur, propter Festum duplex in ea occurrens, in ipsa Dominica poni non possint, ponantur prima die ejus Hebdomadæ, in qua occurrit fieri de Feria, et omittantur alia, quæ forte in illa Feria propria haberentur. Si vero in tota Hebdomada non occurrat dies, in quo fiat de Feria, illa Responsoria ponantur in sequenti Hebdomada, vel Dominica similiter non impedita, et dummodo in ea alia Responsoria non sint primo ponenda; alioquin eo anno omittantur. Responsoria etiam, quæ in aliquibus Feriis per Hebdomadam habentur, si eo die quo posita sunt, non possunt dici propter Festum occurrens, non sunt transferenda in aliam diem, sed omittuntur.*

8. *Tempore Paschali in fine Responsorii ante Versum additur Alleluja.*

Responsoria sunt cantica spiritualia, ad mentem infra lectiones elevandam instituta. Ita dicuntur, quia respondent lectionibus, vel quia uno vel pluribus responsoria cantantibus, chorus consonando respondet.

350. Asteriscus in responsoriis designat partem repetendam post versum et iterum post *Gloria Patri* si dicatur. In nonnullis autem responsoriis duo ponuntur asterisci, et quandoque etiam tres; sed sive duo sive tres dentur asterisci, repetitiones tamen tantum fieri debent ab uno ad alterum asteriscum, non autem usque ad versum: ita ut, si duo ponantur asterisci, prima repetitio post versum fiat a primo ad secundum asteriscum, servatis verbis a secundo asterisco ad versum pro secunda repetitione (1), prout responsum *Libera me* in officio defunctorum disponitur in rituali Romano (2) et S. R. C. (3) idem recitari mandavit: et si tres habeantur asterisci, prima repetitio fiat a primo asterisco usque ad secundum tantum, secunda repetitio a secundo asterisco usque ad tertium, et tertia repetitio a tertio asterisco usque ad versum, licet etiam sensus aliud exigere videatur. Id clare probat responsum primum dominicæ primæ adventus, quod, prout recitandum est, in breviario impressum est, et ad cujus modum juxta rubricas tit. XII, n. 7 responsoria dicenda sunt.

351. Responsoria primi nocturni dominicæ, in qua primo ponuntur, etiam in adventu et a septuagesima usque ad pascha (4), si in dominica propter festum occurrens impediuntur, in alia die recitanda sunt ante alia responsoria, uti rubrica n. 7 clare disponit, eadem ratione, qua initium libri legendum est ante alias ejusdem libri lectiones: quæ vero poni nequeunt, omittuntur; neque ideo semiduplex transfertur, neque simplex supprimitur, ut officium de feria cum recitatione primorum responsoriorum fiat.

In casu translationis primorum responsoriorum dominicæ, nihil mutandum est, licet tunc forte sequente die eadem responsoria dicenda sint: eadem enim responsoria duobus insequentibus diebus recitare in rubricis permittitur, cum

(1) S. R. C. 6 Sept. 1834, n. 4584-4733, et 7 Dec. 1844, n. 4839-4985, 7.

(2) Edit. typica, Ratisbonæ 1884.

(3) 12 Sept. 1840, n. 4760-4907.

(4) Guyetus lib. 4, c. 17, q. 2.